

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 1, Nisan/April 2021

Enes YILDIZ

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı/Türkiye
enesedebiyat@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3614-579X>

İlbelgi-zâde Muhammed Meyli'nin Manzum Mektubu ve Oğlunun Bu Mektuba Cevabı

*İlbelgi-zâde Muhammed Meyli's Verse Letter
and His Son's Response to This Letter*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 19.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 03.04.2021

Yayın Tarihi/Published: 30. 04.2021

Atıf/Citation

Yıldız, Enes (2021). İlbelgi-zâde Muhammed Meyli'nin Manzum Mektubu ve Oğlunun Bu Mektuba Cevabı. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5 (1), s. 320-341. DOI: 10.34083/akaded.899625.

Yıldız, Enes (2021). İlbelgi-zâde Muhammed Meyli's Verse Letter and His Son's Response to This Letter. *Journal of Academic Language and Literature*, 5 (1), p. 320-341.

DOI: 10.34083/akaded.899625.

<https://doi.org/10.34083/akaded.899625>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

İletişim, sosyal bir varlık olan insanın temel ihtiyaçlarından biridir. Tarih boyunca insanlığın en önemli iletişim araçlarından biri mektup olmuştur. Yaklaşık altı yüzyıl boyunca farklı tür ve tarzlarla varlığını sürdüren klasik Türk edebiyatında da bir tarz olarak manzum ve mensur birçok mektup yazılmıştır. Manzum ve mensur mektuplar; mesnevi, divan, mecmua ve münşeât mecmualarında görülür.

Başlıklı veya başlıksız olan manzum mektupların büyük çoğunluğu kaside ve küçük mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmıştır. Zengin muhtevalarıyla manzum mektuplar genellikle "sevdiğilerinden haber alma, hâl-hatır sorma, vuslat arzusu ve firak acısını ifade etme, 'arz-ı hâl sunma ve hüner gösterisi" amacıyla yazılmıştır.

Bu çalışma, XVIII. yüzyıl şairlerinden İlbegli-zâde Muhammed Meyli Efendi'nin manzum mektubu üzerinedir. Meyli, mektubunu sürgün edildiği Kıbrıs'tan Adana'daki oğlu Abdürrahim Efendi'ye göndermiştir. Şair, mektubunda ailesi ve dostlarının hâlini, sağlık ve sıhhatlerini sorar ve ayrılık acısını dile getirir. Bu mektup üzerine oğlu Abdürrahim Efendi de babasına nazire yolu ile bir cevap yazar. Yazıda öncelikle klasik Türk şiiri manzum mektup geleneği hakkında bilgi verilmiştir. Makalenin asıl bölümünde Meyli'nin mektubu ve oğlunun bu mektuba cevabı şekil ve muhteva açısından incelenmiştir. Yazının sonunda ise mektupların çeviri yazılı metinleri ve tıpkıbasımları okuyucuların istifadesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Manzum Mektup, Meyli, Nazire.

Abstract

Communication is one of the basic needs of human beings who are social creatures. Throughout history, one of the most essential communication tools of human beings has been letters. Many verse and prose letters have been written as a style in classical Turkish literature, which has existed with different genres and styles for nearly six hundred years. Verse and prose letters can be seen in mesnevi, divan, collection poems and münşeât collection.

The vast majority of verse letters with or without titles are written in ode and small mesnevi verse form. Verse letters, with their rich content, are usually written with the aim of "getting news from loved ones, asking for good health, expressing the desire for reunion and the pain of separation, arz-ı hal and presenting a show of skill".

This study based on the verse letter of İlbegli-zade Muhammed Meyli Efendi, one of the XVIII. century poets. Meyli sent his letter from Cyprus, where he was exiled, to his son Abdürrahim Efendi in Adana. The poet asks about the state and health of his family and friends in his letter and expresses the pain of separation. Upon this letter, his son Abdürrahim Efendi also wrote a reply to his father by way of nazire. In the article, firstly, information will be given about the classical Turkish poetry in verse letter tradition. In the main part of the article, the letter of Meyli and his son's reply to this letter will be examined in terms of form and content. At the end of the article, the translated texts and facsimiles of the letters will be presented to the readers.

Keywords: Classical Turkish Literature, Verse Letter, Meyli, Nazire.

Giriş

Klasik Türk edebiyatının önemli eserlerinden olan divanlar ve şiir mecmualarında çeşitli vesilelerle yazılmış *manzum mektuplar* diğer bir ifadeyle “*nâme*”ler bulunmaktadır. Başlıklı veya başlıksız olarak karşımıza çıkan manzum mektupların büyük çoğunluğu *kaside ve küçük mesnevi* nazım şekli ile yazılmıştır. Bunların yanında gazel, kıta ve murabba gibi farklı nazım şekilleriyle yazılan manzum mektuplar da bulunmaktadır¹. Bir mektupta aşağıdaki bölümler bulunur:

Elkâb: Rütbe ve unvan belirten sözlerdir.

İbtidâ: Mektubun başlangıç bölümüdür. Burada saygı ve selâm sözlerine yer verilir.

Tahallüs: Başlangıç bölümünden asıl konunun yer aldığı ve isteklerin bildirildiği talep bölümüne geçişi bildiren bölümdür. Bir bakıma kasidelerdeki girizgâh gibidir.

Talep: Mektubun asıl konusunu oluşturan bölümdür. Burada daha çok bildirilmesi gereken bir durum, bir duygu, bir düşünce yer alır. Bildirilenler daha çok istek niteliğinde olduğundan bu bölüme talep adı verilmiştir.

İntihâ: Mektubun nihayet bulduğu, son bölümdür.

Duâ: Çoğu kez intihâ bölümünden sonra yer alan, iyi dilekleri bildiren sözlerdir.

İmzâ: Mektubu yazanın adının yer aldığı kısımdır. Mektubu yazanın kim olduğunu bildirmesi açısından önemlidir. (Derdiyok, 1997: 666).

Manzum mektupların muhtevaları² çeşitlilik göstermekle birlikte en temel konular *hâl-hatır sorma, dostların sağlık sıhhatini merak etme, şehirden haber verme, firak acısı ve vuslat arzusudur*. Bazı manzum mektuplar ise haberleşmeden ziyade şairin hüner gösterisi, ustalığını sergileme amacıyla yazılmıştır. Aşağıda örnek olarak bazı manzum mektuplar tanıtılmış ve kısaca muhtevaları açıklanmıştır. Bu örneklerden sonra genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Mesîhî'nin üç beyitlik küçük mesnevisi, sevgili için yazılmış bir davet mektubudur. Yârânlar, gül bahçesinde oturmuş aceleyle sevgiliyi bekleyip gözlemektedirler (Mengi, 1995: 312).

¹ Türk edebiyatında mektup türü, mektupların isimlendirilmesi, şekil ve muhteva özellikleri ile ilgili daha ayrıntılı bilgi almak için bakınız: Çakır, Ömer (2005). *Türk Edebiyatında Mektup*. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.

² Mektuplar konularına göre “*tehniyetnâme* (tebrik etmek), *tebriknâme* (kutlama), *takriz* (bir eseri övme yazısı), *taziyetnâme* (başsağlığı), *arzihal* (dilekçe), *niyaznâme* (büyüklerden dilek dileme), *müzekkere* (resmî dairelerden bir diğerine bir işle ilgili olarak yazılan yazı), *teşekkürnâme*, *davetnâme*, *cevabnâme* gibi çeşitlere ayrılmıştır.” (Ersoylu vd. 1986: 232).

Cinânî “*Sûret-i Mektûb-ı Manzûm ez-İstanbul be-Burûsatü'l-Mahrûsa*” başlıklı kaside nazım şekliyle yazdığı mektubu İstanbul'dan Bursa'ya göndermiştir. Şair, mektupta genel olarak isim isim sayarak dostlarının hâl-hatırlarını sorar. Şairin “*Mektûb-ı Manzûmdur ki Defterî Bege Bursa'nın Ahvâlin Tahrîr İdûp İ'lâm İtmîşdür*”, “*Merhûm Cinânî Efendi Bursa'dan Defterî Bege Yazduğı Cevâb-nâmedür*” ve “*Mahrûsa-i Burûsa'dan Merhûm Cinânî Efendi Defterî Bege Yazduğı Cevâbnâmedür*” başlıklı küçük mesnevi ile yazdığı manzum mektupları da vardır. Başlıklarından da anlaşılacağı üzere Cinânî, manzum mektuplarında Bursa'nın ahvali ile ilgili bilgi vermiş ve Defterî Bey'e cevap yazmıştır (Okuyucu, 1994: 150, 164, 167, 168).

Gelibolulu Âlî “*Ekâbirden Birine Gönderilmişdür*” başlıklı mesnevisinde kendisine bir pir ile gönderilen katırı konu alır. Şair, evvela katırı gönderene bu ihsanı için teşekkür eder. Daha sonra katırın zayıflığı ve işine yaramayacağını, elinde daha iyisi varsa ihsan etmesini söyler. Eğer gönderemeyecekse kimsenin katırı besleyemeyeceğini ifade eder. Gelibolulu Âlî, katırı gönderenin cömert, kendinin de senâkâr olduğunu söyler ve bu katırdan iyisini ihsan etmesini rica eder (Aksoyak, 2006: 67; Yıldız, 2019: 427).

Nâbî'nin 76 beyitlik küçük mesnevisi, III. Ahmet'e gönderdiği manzum mektuptur. Bu mektup, muhtevasıyla bir “*teşekkürnâme*”dir. Nâbî, mektubunda öncelikle sultanı över ve içinde bulunduğu durumu ona anlatır. Mektupta Silahdar Ali Paşa ve ihsanı nedeniyle sultana teşekkür edilir (Bilkan, 1997: 373).

Şehrî Divanı'nda Veli Ağa adına yazılmış iki manzum mektup bulunmaktadır. Birinci mektupta “*nâme*”nin vasıflarını sayar. İkinci mektupta ise isim vererek mektubun kim için yazıldığını söyler, memduhu övüp ona dua eder (Demirel, 1999: 233; Yıldız, 2019: 430).

Vahyî'nin “*Mesnevî-i Mahabbet-nâme*” başlıklı manzum mektubu, Big Efendi'ye gönderilmiştir. Şair, mektupta Big Efendi'ye muhabbetini dile getirir (Taş, 2004: 292).

Mîrzâzâde Sâlim “*Mekâtîb ü Mürâselât*” başlıklı bölümde küçük mesnevi nazım şekli ile yedi adet manzum mektup yazmıştır. Şair mektuplarında genel olarak “*şeyhim*” diye hitap ettiği kişinin hâl-hatırını sormuş, şeyhinin geldiği makamı hayırlamış, firak ve gurbet acısını ifade etmiş, İshak Efendi'nin durumunu sormuş, İstanbul ve semtlerini övmüş, İstanbul'dan Selanik'e tayini nedeniyle üzüntüsünü dile getirmiştir (İnce, 1994: 216).

Nefî Divanı'nda “*Der Cevâb-ı Mektûb-ı Vezîr-i A'zam Nasûh Paşa*” başlıklı 67 beyitlik ve “*Der Cevâb-ı Mektûb-ı Vezîr-i A'zam İlyâs Paşa*” başlıklı 46 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış iki manzum mektup vardır. Başlıklarından da anlaşılacağı

üzere mektuplar Nasûh ve İlyâs Paşalara cevap olarak yazılmıştır (Akkuş, 1993; 145, 207).

Neylî'nin "*Mektûb-ı Manzûm*" başlıklı 96 beyitlik manzum mektubunun kime gönderildiği belli değildir. Şair, mektubunda gurbet acısı ve yalnızlığını ifade ettikten sonra özlemini dile getirir. Mektupta ayrıca Edirne'nin güzellikleri de anlatılır (Erdem, 2005: 367).

Lebib Dîvânı'ndaki mesnevîlerden birincisi, Maden Emîni Abdullah Efendi'ye yazılmış 60 beyitlik manzum bir mektuptur. Bu şiirde önce Abdullah Efendi'yi öven şâir, onun her zaman ya ibadetle ya da yürütmekte olduğu göreviyle meşgul olduğunu, sürekli Merah, Misbâh gibi eserlerle hadis ve tefsir kitapları okuduğunu ifade ettikten sonra, Abdullah Efendi'nin çok ihsanını gördüğünü, ancak bir sebeple ondan ayrı düştüğünü, yine eskisi gibi ona yakın olmak istediğini dile getirir; sonra da Abdullah Efendi'ye dua ederek mesnevîsini bitirir (Kurtoğlu, 2004: 52).

Nûrî "*Manzum Kâimeler*" başlığı altında dört tane manzum mektup yazar. Bunlardan ilki kaside nazım şekli ile yazılmış olup İstanbul'dan oğlu Râşid tarafından babasına gönderilmiştir. Nûrî diğer üç mektubu mesnevi nazım şekli ile yazmıştır. Şair, mektuplarında İstanbul'da başına gelen bir olayı, firak acısını ve İstanbul'da çektiği sıkıntıları anlatır (Egüz, 2009: 503).

Vahîd Mahtûmî'nin "*Nâme-i Âşıkâne-i Manzûm*" başlıklı mesnevisi başlıktan da anlaşılacağı üzere âşığın sevgiliye yazdığı bir manzum mektuptur. Baştan sona sevenin his ve heyecanları, sevgilinin güzelliği ve aşk konusu ele alınmıştır. Söz konusu olan âşık-mâşuk arasındaki bu aşk, tamamen mücerret bir tarzda ele alınmıştır, denilebilir (Kahraman, 1995: 70).

Şeref Hanım Divanı'nda "*Sûret-i Mektûb*" başlığı ile ismini açıkça belirtmediği kişilere gönderdiği iki mektup vardır. Mektuplar muhteva bakımından sıhhatnâme türü içerisinde değerlendirilmelidir. Birinci mektupta şair sıtma hastalığına yakalanan muhatabının sıhhat bulması ve tevfikin kendisine refik olması için dua eder. Şairin, mektubu gönderdiği kişiyi yâd etmediği vakit yoktur. Şairin muhatabı gönderdiği mektubta Üsküp'ü tarif etmiştir. Şeref Hanım da bunun üzerine İstanbul'a bedel bir şehrin olmadığını söyler. Mektubun sonunda muhatabının sağlığı için dua ettiğini ve mektubunu beklediğini söyler. Şair ikinci mektupta da önce muhatabının hâl-hatırını sorar ve "*gûşe-i sıhhat*"te olup olmadığını merak eder. Şeref Hanım'ı hem muhatabından firak hem de muhatabının rahatsızlığı üzmüştür. Firak ve hastalık haberiyle kanlı gözyaşları akıtmaktadır. Şair mektubun sonunda mektubu gönderenin sıhhatte kavuşması için dua eder ve ondan mektup beklediğini söyler (Arslan, 2002: 488; Yıldız, 2019: 443).

Manzum mektuplar içerisinde şairlerin hünerlerini gösterdikleri, gönderildikleri yerdeki mekânların ve şahısların hâllerini sormak ve durumlarından haberdar olmak için yazılanlar önemli bir yer tutar. Bu tarzdaki mektuplara 16. yüzyıl şairlerinden

Deli Birader Gazâlî'nin “*Sûret-i Mektûb-ı Birâder-i Dîvâne*” başlıklı, mensur olarak başlayıp manzum devam eden mektubu model olmuştur. Gazâlî, Mekke'den İstanbul'a gönderdiği mektubunda Mekke hayatından, neler yaptığından bahseder ve İstanbul'daki dostlarına duyduğu özlemi dile getirir. Bu özlemini dile getirirken birçok arkadaşının ismini sayar. Gazâlî'nin bu mektubuna Zâtî, Rûmî ve Kâtib Câfer Çelebi tarafından cevap yazılmıştır (Kut, 1974).

Mardinli Aklî'nin “*Mektûb-ı Aklî-i Mardîni*” başlıklı kıt'a nazım şekliyle yazdığı manzum mektubun içeriğine bakıldığında çeşitli konuların varlığı görülür. Mektubun ilk dokuz beytinde saba rüzgârına hitap, Bağdat şehri, Hz. Hüseyin ile Kerbela Şehitleri konu edilmiştir. Manzumenin son beytinde de mektubun unvanının “Şâh-ı Şehidân” yani Hz. Hüseyin olduğunu belirtir. Aklî, mektubunda özellikle aslen Bağdatlı veya Bağdatlı olarak tanınmış şairler hakkında çeşitli değerlendirmelerde bulunmuş, şairlerin en önemli özellikleri ve mahlasları/müstear isimleri üzerinde durmuştur. Ruhî, Ahdî, Keşfi, Tarzî, İlmî, Hilmî, Hürremî, Kurbî, Neşâtî, Bezmî, Zühdi, Hâdî, Rindî, Kâmî, Süheylî, Kelâmî, Handânî ve Fuzûlî şairin ismini belirttiği sanatçılardır (İçli, 2018: 747-760).

Ramî “*Şâm-i Cennet-meşâmdan Şu'arâ'-yı Dârû's-Saltana-i Rûma İrsâl Olunan Mektûb-ı Dürer-bârdur*” başlıklı 137 beyitlik manzum mektubunu Şam'dan İstanbul'a göndermiştir. Râmî, manzum mektubunda öncelikle İstanbul'u metheder. Mektubun bu bölümü bir şehir methyesidir. Şair, şehir methyesinden sonra “Hasan Can, Yahyâ, Azmî, Riyâzî...” gibi kişileri isim vererek över (Hamami, 2001: 218).

Deli Birader Gazâlî'nin mektubu şeklinde manzum mektup yazmayı tercih edenlerden birisi de 16. yüzyıl şairlerinden Nakkaş Sâ'î'dir. Sâ'î, Edirne'de olduğu bir dönemde tıpkı Deli Birader Gazâlî gibi İstanbul şuarasına bir mektup göndererek İstanbul'dan ve burada yaşayan tanıdıklarının hâllerini sormuştur. Sâ'î 102 beyitlik kasidesinin ilk yedi beyitte merak ettiği Galata, Tophane, Molla Hamamı, Karaman Senti, Boğaziçi yalılarını ve Bedesten'i sorar. Sekizinci beyitte ise devrin sultanü-şuarası olan Bâkî'nin durumunu sorduktan sonra, diğer beyitlerde başta şairler olmak üzere birçok kişiden haber sorar. Nev'î, Sûsenîzâde, İzârî, Misâlî, Sâni, İlmî-i Nâzik, Azîzî, Hâtemî, Belîğî, Hüdâyî, Fasîhî, Fûrûğî, Tab'î, Lisânî, Sâdık Bey, Sâlihî, Ulvî, Emîrî, Muhtârî, İlmî-i Karamanî, Sırrî, Vâlî, Ferîdûn, Ali Bâlî, Hilmî, Hisârî Muslî, İbn-i Osman, Şeyhzâde, Hacı Mervân, Dürzî İbrahim, Kazzâz Mahmud, Kemâlî, Kör Cebeci Karaoğlan, Urum Solak, İmamzâde... bunlar arasındadır (Kaplan, 2019: 56-60)³.

³ Manzum mektuplarla ilgili daha fazla örnek ve bilgi için şu çalışmalara bakılabilir: Açıkgöz, Namık (1987). “Divan Edebiyatında Mektup ve XVII. Yüzyıl Şairlerinden Riyâzî'nin İki Mektubu” , *Fırat Üniversitesi Dergisi*, 1/2:7-14. Aydın, Elif (2007). *Divanlardaki Manzum Mektuplar*. Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi. Batislam H. Dilek (2002).

Sonuç olarak manzum mektupların tamamına yakını “*sevgili, hâmi, aile, dost veya arkadaş*” gönderilmiştir. Bazı mektuplarda gönderilen kişi belli değildir. Mektup yazma aleti kalem olduğu için şairin ilk muhatabı da kalem olmuş ve mektupların çoğunda şairler kalemi kişileştirerek kalemle konuşmuşlardır. Mektuplarda konular çoğunlukla *şehir methiyeleri, gurbet ve ayrılık acısı, tebrik, teşekkür, ‘arz-ı hâl, hasb-i hâl, hâl-hatır ve sıhhat sorma ve bazı özel meselelerdir*. Mektuplarda gönderilen kişinin durum ve makamına göre şahıs övgüleriyle sıklıkla karşılaşılır. Bu noktadan muhtevaları açısından mektuplar, divan şiirinde gördüğümüz “*methiye, ‘arz-ı hâl, hasb-i hâl, şehir şiiri, sıhhatnâme*” gibi tür ve tarzlarla ilişkilidir. Mektupların ilişkili olduğu türler arasında *tebriknâmeler ve teşekkürnâmeler* de vardır. Şairler mektuplarında gönderilen bir hediye veya ihšana karşı teşekkürlerini iletmışler, muhatabın belli bir makama gelmesi ve sıhhatine kavuşması nedeniyle tebrik etmişlerdir. Haberleşme amacıyla yazılan mektuplarda arzu edilen bir husus da geciktirilmeden mektuba cevap verilmesidir. Mektuplar çoğunlukla dua beyitleriyle son bulur (Yıldız, 2019: 445).

1. XVIII. Yüzyıl Şairlerinden İlbegli-zâde Muhammed Meylî

Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü adlı eserde “*Meylî*” mahlaslı 15 sanatçı hakkında bilgi bulunmaktadır (İpekten vd. 1988: 287-290). Bu şairlerin yaşadıkları yüzyıl ve hayatları hakkındaki bilgiler okunduğunda bunların hiçbirinin makalemize konu olan İlbegli-zâde Muhammed Meylî olma ihtimali yoktur. *TEİS’de (Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü)*⁴ aşağıda görüldüğü gibi “*Meylî*” mahlasını kullanan XVI., XVII. ve XVIII. yüzyıldan toplam 14 şair yer almaktadır:

XVI. yüzyıl: *Meylî, Fânî İsa Hoca* (ö. 1550-51), *Bayram-zâde Zekeriyya Efendi* (ö. 1592-93), *Meylî Çelebi* (ö. ?), *Ebussuûd-zâde Mehmed Çelebi* (ö. 1563-64), *Meylî Kumsı-zâde* (ö. 1611-13), *Lütfî Bey-zâde Mustafa Meylî* (ö. 1587-88), *Mehmed Meylî* (ö. ?), *Mustafa Meylî Çelebi* (ö. 1592-93), *Meylî Mirzâ Kulu* (ö. ?).

XVII. yüzyıl: *Abdülbâkî Meylî Efendi* (1675-76), *Ali Çelebi* (ö. 1657-58), *Meylî* (ö. ?), *Koca Meylî, Aşçıbaşı-zâde Mehmed Meylî Çelebi* (ö. 1708-11).

XVIII. yüzyıl: *Mehmed Meylî Kurânî* (ö. 1781-82).

“Mesnevilerde Mektup Tarzı Anlatım”. *İlmi Araştırmalar*, 13: 17-34. Batislam H. Dilek, (1998). “Bağdatlı Ruhî’nin Mektup Tarzında Yazılmış Bir Kasidesi”. *Dergâh*, 102/103: 14-15. Derdiyok, İ. Çetin (1997). “Eski Edebiyatımızdan Günümüze Mektuplarda Biçim”. *Türk Kültürü*, 415: 665-671. Ersoylu, Halil vd. (1986). “Mektup”. *Türk Dili Ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. C.6, İstanbul, Dergâh Yay. 231-236. Kaya İ. Güven (2007). “Eski Türk Edebiyatında Manzum Mektup Türü Ve Pâre Pâre Ahmet Çelebi İle Lâmiî Arasındaki Manzum Mektuplaşma”. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 32: 115- 126. Yıldız, Enes (2019). *Divanlarda Küçük Mesneviler*. Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.

⁴ <http://teis.yesevi.edu.tr/>. Erişim: 09 Şubat 2021.

Bu şairlerin hayatlarına ve eserlerine dair verilen bilgiler ve şiir örnekleri incelendiğinde İlbegli-zâde Muhammed Meylî'ye uygun düşmediği görülecektir. Çünkü Meylî, XVIII. yüzyıl şairlerindedir ve Adana'da yaşayıp Kıbrıs'a sürgün gitmiştir. Kaynaklarda bunlarla ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Şuara tezkirelerinde ve biyografik kaynaklarda adı geçmeyen şairin hayatına dair elimizde sadece makaleye kaynaklık eden mecmuadaki şiirlerde verilen bilgiler vardır. Buna göre XVIII. yüzyıl şairlerinden olan İlbegli-zâde Muhammed Efendi şiirlerinde "Meylî" mahlasını kullanmıştır. Adana âlimlerinden olan Meylî'nin şiirlerinde "Rahmî" mahlasını kullanan Abdürrahim adlı bir oğlu vardır. Meylî; Hüseyin Efendi, Süleyman Efendi ve Abâ'î-zâde Muhammed Efendi ile birlikte mahiyetini bilmediğimiz bir nedenle Magosa'ya sürgün edilir. Hüznî'nin (Adanalı Sürûrî) tarih manzumesinde verdiği bilgiye göre Meylî sürgüne sebep olan fiili işlememiştir. Şu anki bilgilerimize göre şairin bir divanının olup olmadığını bilmiyoruz. Şu an için elimizde -makaleye kaynaklık eden mecmuada- Meylî'ye ait bir manzum mektup ve bir bahariye⁵ kasidesi bulunmaktadır. İlbegli-zâde Muhammed Meylî H. 1192 (M. 1778-79) yılının receb ayında vefat etmiştir. Meylî'nin vefatına iki tarih manzumesi yazılmıştır. İlk tarih manzumesinin şairi bilinmemektedir. İkinci tarih manzumesi ise Hüznî (Adanalı Sürûrî) tarafından kaleme alınmıştır. Aşağıda bu tarih manzumeleri verilmiştir:

Tārîḫ-i berāy-ı vefāt-ı Meylî Efendi

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Dirîgâ fevt olup İlbegli-zâde
Firâkından gönüller örselendi
2. Ğarîb illerde bu dâr-ı cihândan
İşitdük göçmiş âh ol evc-mendi
3. Sürüş ismâ' kıldı ya' nî tārîḫ
Vefât itdi tıyuhn Meylî Efendi

H. 1192 (M. 1778-79)

Fî-evâ 'il-i receb

⁵ Meylî'nin "Bahâriyye-i Meylî Muhammed Efendi" başlıklı 9 beyitlik bahariye kasidesine *Fehîm Muhammed* adlı bir şair tarafından nazire yazılmıştır (Mecmû'a-i Eş'âr, Balıkesir Mutasarrıf Ömer Âli Bey Yazma Eser Kütüphanesi, arşiv no: 394, varak no: 113b).

*Menfâyâ-yı Mağosada vefât iden İlbegli-zâde
Meylî Muhammed Efendinüñ vefâtına Hüzni Efendinüñ
târîhidür*

mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün

1. Meylî Efendi kıldı fânî cihândan 'arâz
Dâr-ı beķâyâ göçdi ol server-i efâzıl
2. Dağı yanınca iki müftî efendi birle
Ėurbet ilinde ķaldı Ėayfâ o faĖl-i kâmil
3. Şâh-ı vücûd-ı pâki nâgâh ecel yilinden
Hem-çün nihâl-i tûbâ me'vâya oldu mâ'il
4. Yoğ idi nefy[e] mücib fi'l anda Ėaķķa ma'lüm
Buldı şübût ki oldu bādı Ėasûd-ı bāṭıl
5. İtlâķ olup bedenden Kıbrıs Ėişârı içre
RûĖ-ı revânlarına oldu cinân menâzil
6. BaĖr içre açdı merķad-mânend Ėût ağzın
Cevfine oldu nâzil zü'n-nûn-vâr o fâzıl
7. Etrâf-ı meşhedinde deryâ degil Ėurûşân
Ėalkuñ gözi yaşıdur deñiz şorarsa sâ'il
8. Teng eyledi firâķı dünyâyı döstâne
Tevsî' ide mezârın Yezdân-ı bî-mu'âdil
9. Ferzend-i dil-pesendi 'Abdu'r-raĖîme yâ Rab
Bağş eyle 'ömr-i sermed 'ilm ü Ėüner 'aṭâ ķıl
10. TârîĖ-ı irtiğâlin mu'cemle yazdı **Hüzni**

İlbelgi-zâde gitdi oldun cinâna dâhil

H. 1192 (M. 1778-79)

2. İlbelgi-zâde Muhammed Meylî'nin Manzum Mektubu ve Oğlunun Bu Mektuba Nazireyle Cevabı

İlbelgi-zâde Muhammed Meylî'nin manzum mektubu ve oğlunun bu mektuba cevabı, Balıkesir Mutasarrıf Ömer Âli Bey Yazma Eser Kütüphanesi 394 arşiv numarasında kayıtlı şiir mecmuasının⁶ 111a-111b varakları arasında bulunmaktadır.

Meylî'nin manzum mektubu 15 beyitten müteşekkil bir kasidedir. Divan şiiri geleneğinde tam bir kasidede olması gereken “*nesib/teşbib, girizgâh, methiye, fahriye, tegazzül ve dua*” bölümleri, Meylî'nin manzum mektubunda bulunmamaktadır. Meylî'nin manzum mektubunun başlığı vardır ve bu başlıkta mektubun kim tarafından kime, nereden nereye gönderildiği hakkında bilgi verilir. Şair, kasidenin başlığında Adana ulemasından kendisiyle birlikte 4 kişinin yani Hüseyin Efendi, Süleyman Efendi ve Muhammed Efendi'nin Magosa'ya sürgün edildiğini söyler. Meylî sürgün nedeniyle gözünün nuru Abdürrahim Efendi'ye bir mektup gönderir. Manzumenin başlığı şöyledir: “*Adana ‘ulemâsından El-ḥâc Ḥüseyin Efendi vü Süleymân Efendi vü İlbelgi-zâde Meylî Muhammed Efendi vü ‘Abâ’î-zâde Muhammed Efendi “eşeddü'n-nâsi belâ'en” ḥadîs-i şerîfi mişdâkıncıca bi-ḳazâi'llâhi te'âlâ Mağosaya nefy ü iclâ olunmağıla mûmâ-ileyh Meylî Efendiniñ nûr-ı dîdesi ‘Abdu'r-raḥîm Efendiye irsâl eylediği manzûme-i laḳîfedür.*”

Kaside remel bahrinin “*fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün*” kalıbıyla yazılmıştır. Şiiri okuduğumuzda şairin aruz kullanımında başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Şiirin redifi “hış mı?” şeklinde “*iyi, güzel, tatlı*” anlamlarına gelen Farsça bir sıfat ve Türkçe soru edatı olan “*mı*”dan oluşmaktadır. Mektubun yazılma amacı “*ailesinden, dostlarından, sevdiklerinden haber alma, sevdiklerinin sağlık ve sıhhatini sorma*” olduğundan redif de muhtevaya uygun seçilmiştir. Meylî, manzumesini mürdef kafiyeyle yazmıştır. Kafiye-i mürdefe revî harfinden önce uzun ünlülerden (elif, vav ve ye) birinin bulunduğu kafiye türüdür (Saraç, 2019: 270). Kafiye kelimeleri Arapça ve Farsça kelimelerden seçilmiştir ki sırasıyla şöyledir: “*yârân, sıbyân, handân, iz'ân, Selmân, Kur'ân, ihvân, erkân, firâvân, gilmân, reyhân, irfân, süc'ân, hırâmân, şadân, giryân.*”

⁶ Mecmua içerisinde, biri hurufâta dair, diğeri Usûl-i Eşâr-ı Arabî başlıklı iki nesir risale; Nabî'nin Hayriyyesi; Rıfkî, Meylî Mehmed, Rahmî, Hüznî, Edib, Fehîm, Fıtnat, Niyâzî, Feyzî, Mehmed Raşid'e ait şiirler, bir takvim ve en sonda da bir manzum sözlük vardır (Gülhan, 2018: 91).

Ey şabâ var Adana şehrine yârân hōş mı
Göresin sağ u esen hânemi sıbyân hōş mı (b. 1)

Kasidede kafiye-i şâyegân da görülmektedir. Kâfiye-i şâyegân Farsça sıfat-ı müşebbehe ve çokluk eki olan “-ân” ile yapılan kafiye-dir. Aşağıdaki örnek beyitlerde görüldüğü gibi “yâr ve şâd” kelimelerinin çoğulları olan “yârân ve şâdân” kafiye kelimesi olmuştur:

Ey şabâ var Adana şehrine yârân hōş mı
Göresin sağ u esen hânemi sıbyân hōş mı (b. 1)

Luţf idüp semt-i şafâsına nesimâ güzêr it
Şorasın hâtır-ı fâhîrleri şâdân hōş mı (b. 14)

İlbeğli-zâde Muhammed Meylî'nin gönderdiği bu mektuba karşılık oğlu Abdürrahim Efendi “Rahmî” mahlasıyla bir cevap yazar. Rahmî, mektubun başlığında da belirttiği gibi babasına cevabını nazire⁷ yoluyla verir. Rahmî'nin babasına cevaben yazdığı manzum mektup da nazire geleneğine uygun olarak zemin şiirle aynı vezin ve kafiye-dir. 11 beyitten oluşan kasidenin başlığı “*nâme-i mezkûreye nazîr tarîkı üzre tahrîr olunan cevâbdur*” şeklindedir. Kasidenin kafiye kelimeleri ise şöyledir: “tâbân, a'yân, irfân, handân, firâvân, şâdân, kemâkân, erkân, Süleymân, 'unvân, nîgeh-bân, bî-cân”:

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Ey şabâ eyle beyân ol meh-i tâbân hōş mı
Nicedür encümen-i zümre-i a'yân hōş mı (b. 1)

Meylî'nin manzum mektubu okunduğunda mektubun kimden kime, nereden nereye ve hangi amaçla yazıldığı bellidir. Buna göre mektup; Adana ulemasından Meylî tarafından oğlu Abdürrahim'e, Kıbrıs'tan Adana'ya gönderilmiştir. Mektubun gönderilme amacı ise “sıla hasretini giderme, aile ve dostların hâl-hatırlarını ve sıhhatlerini sormaktır.” Mektup “Ey şabâ var Adana şehrine!” ifadesiyle başlar. Daha

⁷ Arapça “bakma, göz atma, düşünme, göz değme, iltifat, itibar, yan bakış” anlamına gelen (Devellioğlu, 2004: 811), “nazar” kelimesinden türeyen nazire; örnek, karşılık anlamına gelir. Terim olarak nazire, edebiyatta bir şiirin (genellikle gazel) başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye ile yazılmış benzerlerine denir (Pala, 2003: 367). Bir şairin şiirine başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye-de yazılan şiire “nazire”, nazirenin yazıldığı şiire “zemin ya da model” şiir denir.

çok hasb-i hâllerde gördüğümüz bir üslup özelliği olan şairin “rüzgâr, kalem veya gönül” ile konuşması bu mektupta da görülür. Halleşme, dertleşme, halini bildirme, dert yanma, sohbet anlamlarına gelen hasbihal, esasen, karşılıklı konuşma için kullanılır. Şiirde hasbihal denildiğinde, şairin ön plana geçerek, ikinci bir şahısla söyleşmesi söz konusudur. Ancak, eski şiirimiz söz konusu edildiğinde, bu ikinci şahsın daha çok kendisine benzetme yoluyla kişilik kazandırılmış rüzgâr, felek, söz, vb. gibi varlıklardan, yani kurmaca kişilerden biri olduğu görülmektedir (Mengi, 2000: 123). Meylî de ilk beyitte rüzgâra seslenerek Adana şehrine varmasını ve sevdiklerinin nasıl olduğunu öğrenmesini ister:

Ey şabâ var Adana şehrine yârân hōş mı
Göresin sağ u esen hânemi şıbyân hōş mı (b. 1)

Luṭf idüp semt-i şafâsına *nesîmâ* güzêr it
Şorasın hâtır-ı fâhîrleri şādân hōş mı (b. 14)

Meylî, rüzgâr ile haber gönderdikten sonra hâl hatırını, sağlığını merak ettiği kişileri teker teker sayar. Bunların başında oğlu Abdürrahim gelmektedir. Daha sonra oğlunun hocası, Mü’eddib Çelebi, müftü, Evkaf Müdürü Ali Bey şairin merak ettiği kimselerdir:

Naşb-ı ‘aynum cigerüm pâresi oğlum Raḥmî
Luṭf-ı Haḫla göresin ḫurrem u ḫandân hōş mı (b. 2)

Fâzıl-ı devr-i zamân Ḥazret-i Müftî-i enâm
Ser-i ḫayl-i ‘ulemâ ‘umde-i erkân hōş mı (b. 7)

Şair bu kişilerden sonra kendisiyle birlikte Magosa’ya sürgün edilen Şeyh Hüseyin’in oğlu Seyyid İshak, Muhammed Efendi’nin oğulları Ârif ile İsmail ve Süleyman Efendi’nin oğlunun durumunu merak edip sorar. Meylî, mektubunu bitirmeden arkadaşlarından Hacı Bey ve Hacı Muhammed Ağa’yı da zikreder:

Ḥazret-i Şeyḫ Hüseyinüñ gül-i bâğ-ı emeli
Seyyid İshâḫ o melek-şîve-i ğılmân hōş mı (b. 9)

Daḫı maḫdûm-ı Süleymân o hüner-mend-i zekâ
O melek-şîme gül-i ravza-i ‘irfân hōş mı (b. 11)

Meylî hâlini merak ettiği kişileri doğrudan sormak yerine bazı övgü kalıplarıyla tavsif edip niteler. Aşağıda manzum mektupta geçen kişiler ve bu kişilerle ilgili sıfat, övgü kalıpları veya söz konusu kişilerin meslekleri aşağıda verilmiştir:

- Abdürrahim:** *Nasb-ı ‘ayn, ciğer paresi.*
- Oğlunun Hocası:** *Kân-ı ma’ârif, deryâ-yı kemâl, münşî-i devr-i zamân, sâni-i Selmân.*
- Mü’eddib Çelebi:** *Muhlis-i sâdık, hâfız-ı Kur’ân.*
- Müderris:** *Faziletli, rıfat-mend.*
- Müftü:** *Fâzıl-ı devr-i zamân, ser-i hayl-i ‘ulemâ, ‘umde-i erkân.*
- Ali Bey:** *Mîr-i evkâf.*
- Seyyid İshak:** *Gül-i bâg-ı emel, melek-şîve-i gilmân.*
- Ârif ve İsmail:** *Sünbül ve reyhân.*
- Süleyman Efendi’nin Oğlu:** *Hüner-mend-i zekâ, melek-şîme, gül-i ravza-i ‘irfân.*
- Hacı Bey:** *Mazhar-ı lütf-i şehenşâh-ı cihân, kerem-pîşe, ser-defter-i şüc’ân.*
- Hacı Muhammed Ağa:** *Hem-dem, hem-kadem.*

Meylî, manzum mektubun son beytinde içinde bulunduğu hâli kısaca özetlemiştir. Buna göre ayrılık elemine müptela olan şair, Magosa Kalesi’nde ağlayıp inlemektedir:

Mübtelâ-yı elem-i hicrûn olan **Meylî**-i zâr
Diyesin ƣal’ a-i Mağosada giryân hõş mı (b. 15)

Meylî’nin gönderdiği mektubu, oğlu Abdürrahim Efendi görür ve ona nazire yoluyla bir cevap yazar. “*Rahmî*” mahlasıyla yazılan cevapta yine rüzgâra seslenerek başlanır. Rahmî, rüzgâra “*Ey sabâ eyle beyân!...*” şeklinde seslenerek Magosa’ya sürgün edilen babasıyla birlikte dört kişinin durumlarının nasıl olduğunu öğrenmek ister:

Ey şabâ eyle beyân ol meh-i tâbân hõş mı
Nicedür encümen-i zümre-i a’ yân hõş mı (b. 1)

Cümleten ‘arşa-i şihhatde selâmetde midür
Hâşılı şâm u seher her biri şadân hõş mı (b. 5)

Abdürrahim Efendi de babası gibi hâlini-hatırını ve sıhhatini sordukları kişileri metheder. Şair bu dört kişiyi “*meh-i tabân, tâ’ife-i milket-i ‘ilm ü efdâl, mecmû’a-i irfân*” gibi kalıp ifadelerle över. Abdürrahim Efendi öncelikle “*mâye-i fahr ve veliyyü’n-ni’am*” dediği övünme cevheri ve nimetler sahibi babasının durumunu sorar. Daha sonra sırasıyla faziletlielerin önde gideni Şeyh Hüseyin; güzel işlere mazhar, irfan semtinin yolcusu, saadet mülkünün sahibi Süleyman Efendi; gönlü hoş, güzel yaradılışlı Muhammed Efendi’nin hâllerini, sağlık sıhhatlerini sorar. Manzum mektubun sonunda Rahmî, mezkûr dört kişiye dua ederek gam köşesinde ağlayıp inleyen pederine kavuşma arzusunu dile getiri:

Evvelâ mâye-i faḥrüm o veliyyü'n-ni' amum
Peder-i muḥteremüm anda kemākān ḥōş mı (b. 6)

Mazhar-ı ḥüsn-i 'amel sâlik-i semt-i irşād
Mâlik-i mülk-i sa'âdet o Süleymān ḥōş mı (b. 8)

3. Metin

*Adana 'ulemāsından El-ḥāc Ḥüseyin Efendi vü Süleymān Efendi
vü İlbgli-zāde Meylî Muhammed Efendi vü 'Abā'î-zāde Muhammed
Efendi"eşeddü'n-nāsi belā'en" ḥadīş-i şerīfi mişdāķınca bi-ķazāi'llāhi te'ālā
Mağosaya nefy ü iclā olunmağıla mūmā-ileyh Meylî Efendinüñ nūr-ı
dīdesi 'Abdu'r-raḥīm Efendiye irsāl eyledigi manzūme-i laṭīfedür*

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Ey şabā var Adana şehrine yārān ḥōş mı
Göresin sağ u esen ḥānemi şıbyān ḥōş mı
2. Naşb-ı 'aynum cigerüm pāresi oğlum Raḥmī
Luṭf-ı Ḥaḳla göresin ḥurrem u ḥandān ḥōş mı
3. Būs idüp dīdesini eyleyesin 'arz-ı selām
İtdi mi kesb-i kemālāt ile iz' ān ḥōş mı
4. Ḥācesi kân-ı ma'ārif der-i deryā-yı kemāl
Münşī-i devr-i zamān şānī-i Selmān ḥōş mı
5. Muḥlis-i şādıķum ol ya' nī Ḥadīce-zāde
O Mü'eddib Çelebī ḥāfız-ı Ḳur'ān ḥōş mı
6. O faẓiletlü müderris aḥ-ı rıf at-mendüm
Muḥlis u ḥālīş u ğayret-keş-i ihvān ḥōş mı

7. Fâzıl-ı devr-i zamân Hâzret-i Müftî-i enâm
Ser-i hayl-i ‘ulemâ ‘umde-i erkân hōş mı
8. Mîr-i evkâf ‘Alî Beg ‘Alî Efendi-zâde
Eylerüm şıdk ile da‘vât-ı firāvân hōş mı
9. Hâzret-i Şeyh Hüseyinün gül-i bāğ-ı emeli
Seyyid İshâk o melek-şîve-i ğilmân hōş mı
10. Abacı-zâde refîküm anuñ oĝlu ‘Ārif
Daĝı İsmâ‘îli çün sünbül ü reyhân hōş mı
11. Daĝı maĥdûm-ı Süleymân o hünere-mend-i zekâ
O melek-şîme gül-i ravza-i ‘irfân hōş mı
12. Mazhar-ı luţf-ı şehensâh-ı cihân Hâcî Beg
O kerem-pîşe-i ser-defter-i şüc‘ân hōş mı
13. Hem-dem ü hem-kađemüm Hâcî Muĥammed Aĝa
Seyr ider bāğçeyi çün serv-i hırâmân hōş mı
14. Luţf idüp semt-i şafâsına nesîmâ güzer it
Şorasın hâtır-ı fâhîrleri şâdân hōş mı
15. Mübtelâ-yı elem-i hicrûn olan **Meylî**-i zâr
Diyesin ħal‘a-i Maĝosada giryân hōş mı

*Nâme-i mezkûreye nazîr tarîkı üzre
taĥrîr olunan cevâbdur*

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1. Ey şabâ eyle beyân ol meh-i tâbân hōş mı
Nicedür encümen-i zümre-i a‘yân hōş mı
2. Neyler ol tâ‘ife-i milket-i ‘ilm ü efđâl
Nedür aĥvâli o mecmû‘a-i ‘irfân hōş mı

3. İdüp âdâb ile bûsîde-i dest ü dâmen
Pürsiş it her birini ħurrem ü ħandân ħõş mı
4. Eyle ta' zîm-i vüfûr üzre su'âl-i ħâtır
Bizden ol cânibe da' vât-ı firâvân ħõş mı
5. Cümleten 'arşa-i şıĥhatde selâmetde midür
Ĥaşılı şâm u seĥer her biri şādân ħõş mı
6. Evvelâ mâye-i faĥrüm o veliyyü'n-ni' amum
Peder-i muĥteremüm anda kemākân ħõş mı
7. Şāniyen Şeyĥ Ĥüseyn ol ser-i ħayl-i fuzalâ
Ya' nî ol meĥar-i cem' iyyet-i erkân ħõş mı
8. Mażhar-ı ħüsn-i 'amel sâlik-i semt-i irşād
Mâlik-i mülk-i sa'âdet o Süleymân ħõş mı
9. Ĥõş-dil ü ħüb-ıtabî'ât o 'Abâ'î-zâde
Nice ol şaĥib-i ārâyiş ü 'unvân ħõş mı
10. Cümle âsîb-i ħaĥâdan ide Bārî me'mûn
Anlara Ĥazret-i Ĥaĥ ola nigeh-bân ħõş mı
11. Peder-i pîrüne vâşıl olıcaĥ ey **Rahmî**
Diye kim zâviye-i ġamda o bî-cân ħõş mı

Sonuç

İlbegli-zâde Muhammed Meylî Efendi'nin hayatı hakkında elimizde çok az bilgi bulunmaktadır. Şuara tezkirelerinde ve biyografik kaynaklarda adı geçmeyen şairin hayatına dair elimizde sadece makaleye kaynaklık eden mecmuadaki şiirlerde verilen bilgiler vardır. Buna göre XVIII. yüzyıl şairlerinden olan İlbegli-zâde Muhammed Efendi, Adanalıdır ve şiirlerinde “*Meylî*” mahlasını kullanmıştır. Şairin “*Rahmî*” mahlasını kullanan Abdurrahîm adlı bir oğlu vardır. Meylî; Hüseyin Efendi, Süleyman Efendi ve Muhammed Efendi ile birlikte Magosa'ya sürgün edilmiştir.

Meylî'nin vefatına iki tarih manzumesi yazılmıştır. Buna göre şair, H. 1192 (M. 1778-79) yılının receb ayında vefat etmiştir.

Meylî, Adana ulemasından üç arkadaşı ile birlikte Kıbrıs'a sürgün edildikten sonra oğlu Abdürrahim'e bir manzum mektup yazar. Manzum mektubu 15 beyitten müteşekkil bir kasidedir. Remel bahrinin “*fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*” kalıbıyla yazılan mektubun redif ve kafiyesi “-ân hoş mı” şeklindedir. Babasının mektubunu alan oğlu Abdürrahim Efendi, aynı vezin ve kafiyede yani nazire yoluyla 11 beyitlik bir cevap yazar.

Meylî'nin manzum mektubunda mektubun kimden kime, nereden nereye ve hangi amaçla yazıldığı anlaşılır. Buna göre mektup; Adana ulemasından Meylî tarafından oğlu Abdürrahim'e, Kıbrıs'tan Adana'ya gönderilmiştir. Mektubun gönderilme amacı ise “*sıla hasretini giderme, aile ve dostların hâl-hatırlarını ve sıhhatlerini sormaktır.*” Meylî birçok manzum mektupta gördüğümüz şekilde mektubuna rüzgâra seslenerek başlar ve ardından durumunu ve sıhhatini merak ettiği kişileri methederek sayar. Mektubun sonunda ise kısaca içinde bulunduğu hâli anlatır. Bunun üzerine oğlu da yine rüzgâra seslenerek babasına bir mektup yazar. Abdürrahim Efendi mektubunda babası ve babası ile birlikte sürgün edilen üç kişinin hâlini-hatırını sorar ve dua ile mektubunu bitirir.

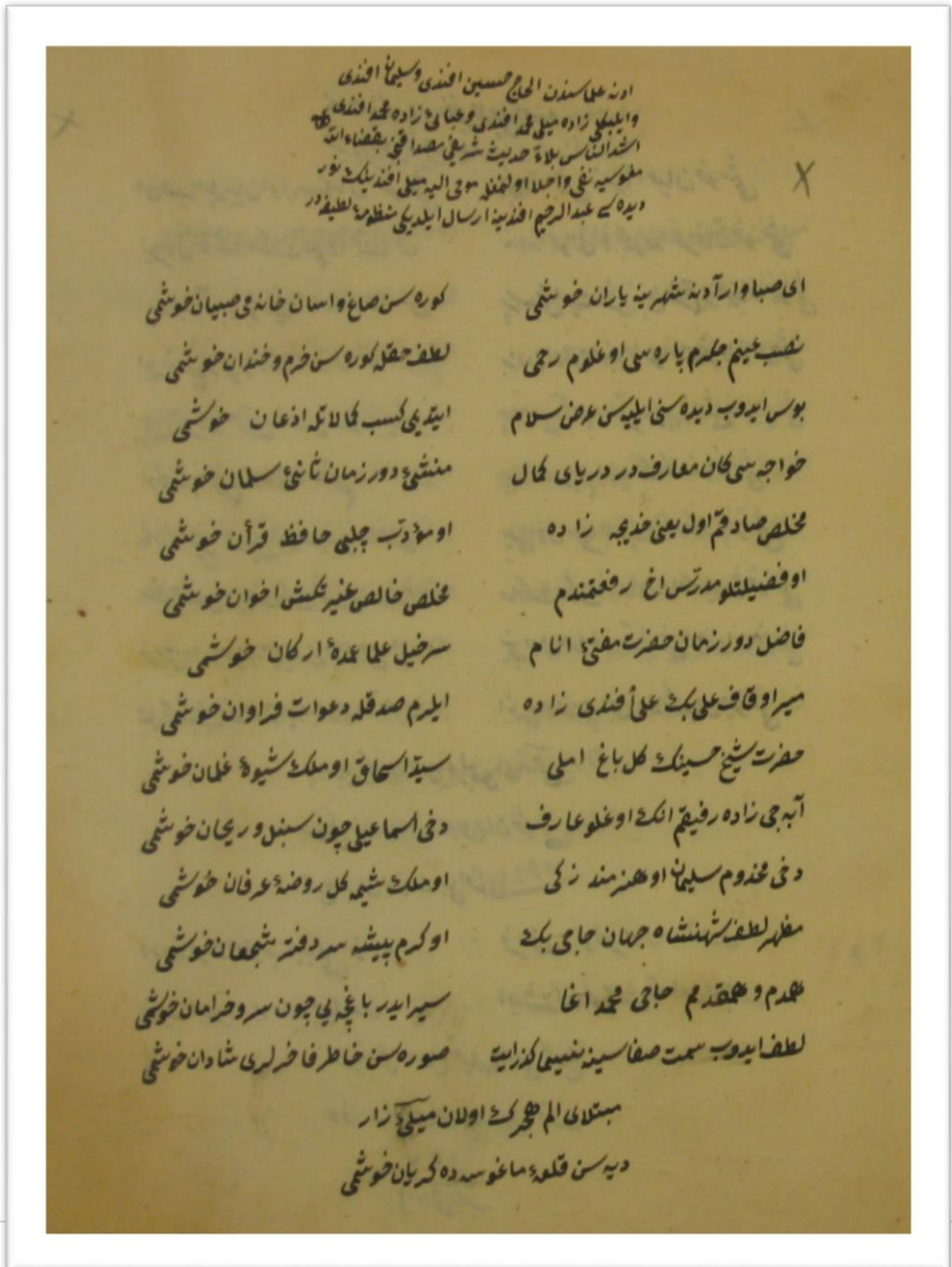
Kaynakça

- Açıkğöz, Namık (1987). "Divan Edebiyatında Mektup ve XVII. Yüzyıl Şairlerinden Riyâzî'nin İki Mektubu". *Fırat Üniversitesi Dergisi*, 1/2: 7-14.
- Ak, Coşkun (2001). *Bağdatlı Rûhî Dîvânı, Karşılaştırmalı Metin*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay.
- Akkuş, Metin (1993). *Nefî Divanı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2006). *Gelibolu Mustafa Âli Divan III*. Department Of Near Eastern Languages Harvard University.
- Arslan, Mehmet (2002). *Şeref Hanım Divanı*. İstanbul: Kitapevi Yay.
- Aydın, Elif (2007). *Divanlardaki Manzum Mektuplar*. Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Batıslam H. Dilek (2002). "Mesnevilerde Mektup Tarzı Anlatım". *İlmi Araştırmalar*, 13: 17-34.
- Batıslam H. Dilek, (1998). "Bağdatlı Ruhî'nin Mektup Tarzında Yazılmış Bir Kasidesi". *Dergâh*,102/103: 14-15.
- Bilkan, A. Fuat (1997). *Nâbî Dîvânı*. İstanbul: MEB. Yay.
- Çakır, Ömer (2005). *Türk Edebiyatında Mektup*. Doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Demirel, Şener (1999). *17. Yüzyıl Şairlerinden Şehrî (Malatyalı Ali Çelebi) Hayatı, Sanatı, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili*. Doktora tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Derdiyok, İ. Çetin (1997). "Eski Edebiyatımızdan Günümüze Mektuplarda Biçim". *Türk Kültürü*,415: 665-671.
- Devellioğlu, Ferit (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitapevi Yay.
- Egüz, Esra (2009). *Priştineli Nûrî Divanı ve İncelenmesi*. Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Erdem, Sadık (2005). *Neylî ve Dîvân'ı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Ersoylu, Halil vd. (1986). "Mektup". *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. C.6, İstanbul, Dergâh Yay. 231-236.

- Gülhan, Abdülkerim (2018). “Rıfkî ve İstanbul Şehrengizleri”. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 4/1: 86-100.
- Hamami, Erdal (2001). *Râmî Dîvânı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- İçli, Ahmet (2018). “Mardinli Akli ve Manzum Mektubu”. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 4/3: 739-767.
- İnce, Adnan (1994). *Mîrzâ-zâde Mehmed Sâlim Dîvânı Tenkitli Basım*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yay.
- İpekten, Haluk vd., (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Kahraman, Bahattin (1995). *Vahîd Mahtûmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni*. Doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Kaplan Yunus (2019). “Nakkaş Sâ’î’nin Edirne’den İstanbul Şuarasına Gönderdiği Manzum Mektup”. *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi* 5/11: 53-76.
- Kaya İ. Güven (2007). “Eski Türk Edebiyatında Manzum Mektup Türü Ve Pâre Pâre Ahmet Çelebi İle Lâmiî Arasındaki Manzum Mektuplaşma”. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 32: 115- 126.
- Kurtoğlu, Orhan (2004). *Lebîb Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)*. Erişim: 22 Mart 2020, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>.
- Kut, Günay (1974). “Gazâlî’nin Mekke’den İstanbul’a Yolladığı Mektup ve Ona Yazılan Cevaplar”. *TDAY-Belleten*, 1973-1974: 223-252.
- Mengi, Mine (1995). *Mesîhî Divanı*. Ankara: TDK. Yay.
- Mengi, Mine (2000). *Divan Şiiri Yazılar*. Ankara: Akçağ Yay.
- Mengi, Mine (2004). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yay.
- Okuyucu, Cihan (1994). *Cinâni (Hayâtı, Eserleri, Divânının Tenkidli Metni)*. Ankara: TDK. Yay.
- Pala, İskender (2003). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L&M. Yay.
- Saraç, Yekta (2019). *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. Gökkuşbu Yayınları.
- Sevgi Ahmet (1994). “Neylî’nin Manzum Bir Mektubu.” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 73-88.
- Şemseddin Sami (1986). *Kâmus-ı Türki*. İstanbul: Endurun Kitabevi Yay.
- Taş, Hakan (2004). *Vahyî Divanı ve İncelemesi*. Erişim: 22 Mart 2020, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>.

Yıldız, Enes (2019). *Divanlarda Küçük Mesneviler*. Doktora tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.

Ek: Manzum Mektupların ve Tarih Manzumelerinin Tıpkıbasımı:

نامه مذکوره به نظیر طریق اوزره
 تشریح اولونان جو ابد

ای صبا ایله بیان اول مه تابان خوشی	بچه در انجمن زمره اعیان خوشی
بند اول طائفه ملک علم و افضال	نه در احوالی او مجموعه عرفان خوشی
ایدوب آد ابله بوسیده دست و دامن	پرستش ایت هر بر بنی خرم و خندان خوشی
ایله تعظیم و فور اوزره سؤال خاطر	بزدن اول جانبه دعوات فراوان خوشی
جمله عرصه صحته سلامتده میدر	حاصلی شام و سحر هر بری شادان خوشی
اولا مایه فخرم او ولی التعمیر	پدر محترم انده کماکان خوشی
ثانیاً شیخ حسین اول سرخیل فضلا	یعنی اول مفر جمعیت ارکان خوشی
مظهر حسن عمل سالک سمت ارشاد	مالک ملک سعادت اول سلیمان خوشی
خوش دل و خوب طبیعت او عبای زاده	بچه اول صاحب آرایش و عنوان خوشی
جمله آسیب خطا دن ایده باری مأمون	اندره حضرت حق اول نکهبان خوشی

پدر بیریکه و اصل اول بچی ای رحیمی
 دیریکیم زاویه بنده اوبی جان خوشی
 تاریخ برای وفات میلی افندی

در یفا فوت اولوب ایلیکی زاده	فراقندن کو کلا اور سه لندی
غریب ایلده بودار جهاندن	ایشترک کو چمش آه اول او جمندی

سر و ش اسماع قیلدی یعنی تاریخ
 وفات ایندی طوبیخت میلی افندی

۱۱۹۲
 فی اوانی برجب

